

Danuta Bondaryk

**Organizacje młodzieżowe działające
na terenie województwa białostockiego
w latach 1944 – 1957**

**Przewodnik po zespołach akt przechowywanych
w Archiwum Państwowym w Białymstoku**

Białystok 2000
Archiwum Państwowe w Białymstoku

Wydawca: Archiwum Państwowe w Białymstoku
Rynek Kościuszki 4, 15-426 Białystok
tel. (085) 743 56 03, fax. (085) 743 56 55

* * *

Poważną część zasobu Archiwum KW PZPR w Białymstoku przejętego w 1990 r przez Archiwum Państwowe stanowią materiały do dziejów ruchu młodzieżowego z lat 1944 – 1957.

Materiały te zgrupowane są w sześciu zespołach:

- Wojewódzki Zarząd Związku Walki Młodych w Białymstoku 1944 – 1948;
- Zarząd Wojewódzki Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych (OMTUR) w Białymstoku 1947;
- Zarząd Wojewódzki Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici” w Białymstoku 1946 – 1948;
- Okręgowy Komitet Wykonawczy Związku Młodzieży Demokratycznej w Białymstoku 1948;
- Wojewódzki Komitet Jedności Organizacji Młodzieżowych w Białymstoku 1948;
- Zarząd Wojewódzki Związku Młodzieży Polskiej w Białymstoku 1948 – 1957.

Przedstawione wyżej zespoły akt należy podzielić na dwie grupy.

Pierwsza grupa to akta organizacji działających do 1948 r., do chwili zjednoczenia ruchu młodzieżowego (ZWM, ZMW „Wici”, ZMD, OMTUR oraz akta WKJOM).

Szczególne wartości mają tu akta ZWM, najliczniejszej spośród organizacji młodzieżowych na terenie województwa białostockiego.

Trzy pozostałe organizacje pozostawiły po sobie nikłą bazę źródłową (razem 15 jednostek aktowych), są jednak dzisiaj niemal unikalne i mimo swej fragmentaryczności stanowią cenne źródło do pogłębienia badań.

Druga grupa to akta ruchu młodzieżowego po zjednoczeniu, a więc akta ZW ZMP w Białymstoku z lat 1948 – 1957.

Archiwum Państwowe w swoim zasobie posiada też akta Komendy Chorągwi Białostockiej ZHP z lat 1945 – 1950 oraz akta Komendy Wojewódzkiej PO „Służba Polsce” z lat 1948 – 1955 i podległych jej komend powiatowych.

Celem tego przewodnika jest przedstawienie informacji o najbardziej reprezentatywnych materiałach archiwalnych do dziejów organizacji młodzieżowych na Białostocczyźnie w latach 1944 – 1957 oraz ułatwienie korzystania z akt osobom zainteresowanym tą tematyką.

ISBN 83-910713-0-8

*Archiwum Państwowe w Białymstoku
serdecznie dziękuje firmie
Publikator Sp. z o. o. za sfinansowanie publikacji.*

Skład i druk: Wydawnictwo PRYMAT
Białystok, ul. Św. Rocha 10 lok. 105
tel. (085) 744 58 42

**Wojewódzki Zarząd
Związku Walki Młodych
w Białymstoku 1945 – 1948**

Numer zespołu 1016

51 j . a . – 1,25 mb

Inwentarz książkowy

(oprac. mgr Danuta Bondaryk w 1996 r.)

Związek Walki Młodych ukonstytuował się w styczniu 1943 r. z inicjatywy PPR, z którą był związany ideologicznie i organizacyjnie.

Na terenie Białostocczyzny do końca okupacji nie powstały koła ZWM. Nie działała tu także PPR.

Dopiero w pierwszych dniach sierpnia 1944 r. rozpoczęło działalność Biuro Organizacyjne PPR, a 13 sierpnia odbyło się zebranie założycielskie tej partii.

Członkowie PPR podjęli starania o powołanie w województwie ZWM, jednak tworzenie kół nieznannej na Białostocczyźnie organizacji postępowało bardzo opornie.

Dopiero w styczniu 1945 r. pojawiły się pierwsze koła ZWM w Białymstoku i powiecie białostockim, a w marcu w Suwałkach i Sokółce.

W sierpniu 1945 r. powstały zarządy powiatowe w Augustowie i Łomży, a następnie w Bielsku Podlaskim, Olecku i Wysokiem Mazowieckim.

W 1946 r. zarządy powiatowe działały już we wszystkich powiatach województwa białostockiego.

15.05.1947 r. odbyła się konferencja statutowa ZWM, na której po raz pierwszy od powstania związku, w sposób zgodny ze statutem wybrano władze wojewódzkie.

ZWM działał do chwili zjednoczenia ruchu młodzieżowego, które dokonano się na Kongresie Zjednoczeniowym we Wrocławiu obradującym w dniach 20 – 21 lipca 1948 r.

Pomimo niewielkiej w porównaniu z innymi wojewódzkimi organizacjami liczebności, wojewódzka organizacja ZWM była najliczniejszą spośród organizacji młodzieżowych działających na terenie województwa białostockiego.

Dokumenty wytworzone przez wojewódzką instancję ZWM traktują analitycznie o wszystkich niemal zagadnieniach w jej życiu. Głównym źród-

dłem są tu kompletne sprawozdania miesięczne, za lata 1946 – 1948. Na uwagę zasługują też protokoły konferencji, posiedzeń Wojewódzkiego Zarządu ZWM oraz zarządów powiatowych.

Najwięcej materiałów zachowało się z lat 1946 – 1948.

Zawartość aktowa zespołu (mimo braku szeregu dokumentów o istotnym znaczeniu z 1945 r.) pozwala na odtworzenie ważniejszych problemów tej organizacji.

Zawartość zespołu

Sygn. 1

Materiały z I Wojewódzkiej Konferencji Statutowej ZWM w Białymstoku 15.05.1947.

Sygn. 2

Protokoły plenarnych posiedzeń WZ ZWM.

Sygn. 3

Protokoły posiedzeń Prezydium WZ ZWM (1946 – 1948).

Sygn. 4 – 7 Sekretariat

(plany pracy, sprawozdania z działalności WZ ZWM 1946 - 1948, protokoły odpraw aktywu i zebrań, zawiadomienia, komunikaty, pisma do wiadomości zarządów powiatowych).

Sygn. 8 – 11 Wydział Organizacyjny

(miesięczne sprawozdania WZ, okólniki i instrukcje WZ i ZG, protokoły i sprawozdania zarządów powiatowych).

Sygn. 12 Wydział Wychowawczo – Oświatowy

(plany pracy i sprawozdania miesięczne z działalności wydziału 1946 – 1948).

Sygn. 13 Wydział Młodzieży Szkolnej

(plany pracy i sprawozdania wydziału, wykazy szkół).

Sygn. 14 Referat Sportu

(plany pracy i sprawozdania z działalności 1946 – 1947).

Sygn. 15 – 17 Wydział Wiejski

(plany pracy, sprawozdania, protokoły z konferencji i zebrań, pisma instruktażowe Wydziału Wiejskiego ZG).

Sygn. 18 Wydział Robotniczy

(plany pracy i sprawozdania wydziału 1946 – 1948).

Sygn. 19 – 49 Wydział Personalny

(sprawozdania wydziału, wykazy, charakterystyki, ankiety, życiorysy, karty ewidencyjne, rejestry członków zarządów powiatowych,

spisy kół, wykazy wydanych legitymacji, kwestionariusze i deklaracje wstępujących do ZWM, legitymacje członkowskie).

Sygn. 50 Wydział Ogólno – Gospodarczy

(wykazy udzielonych subwencji, listy płac, spisy inwentarza).

**Zarząd Wojewódzki Organizacji Młodzieżowej
Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych
(OMTUR) w Białymstoku 1947**

**Numer zespołu 1020
1 j. a. – 0,02 mb
karta inwentarzowa**

Organizacja Młodzieżowa Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych (działająca pod kierownictwem ideowo – politycznym PPS) została reaktywowana na zjeździe młodzieży socjalistycznej w Lublinie 8–9.10.1944 r.

Pierwsze w województwie białostockim koło OMTUR powstało w połowie 1945 r., było nim koło miejskie w Białymstoku. W 1946 r. organizacja OMTUR działała w Białymstoku i czterech powiatach: łomżyńskim, etckim, bielsko – podlaskim i suwalskim. Z reguły koła OMTUR powstawały tam, gdzie uprzednio działały już silne koła PPS.

Zachowane akta Zarządu Wojewódzkiego OMTUR nie pozwalają na pełne odtworzenie dziejów tej organizacji na terenie województwa białostockiego. Zachowały się jedynie protokoły zebrań organizacyjnych, deklaracje i księga ewidencyjna członków OMTUR.

**Zarząd Wojewódzki
Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”
w Białymstoku 1946 – 1948**

**Numer zespołu 1018
9 j. a. - 0,20 mb
Inwentarz kartkowy**

Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici” działał w ścisłym związku ze Stronnictwem Ludowym. Został on reaktywowany na zjeździe odbywającym się w dniach 27 – 28 sierpnia 1944 r.

Najwcześniejsze dane dotyczące działalności ZMW „Wici” w województwie białostockim pochodzą z maja 1945 r., natomiast zebranie organizacyjne, na którym powołano Tymczasowy Zarząd Wojewódzki ZMW „Wici” w Białymstoku odbyło się 5 września 1945 r.

Zawartość zespołu

Sygn. 1

Pisma okólne, instrukcje i korespondencja przychodząca z ZG ZMW „Wici” 1946 – 1948.

Sygn. 2

Dziennik korespondencyjny ZW ZMW, korespondencja z innymi zarządami wojewódzkimi, urzędami i instytucjami 1946 – 1948.

Sygn. 3

Księga i karty ewidencyjne członków, podania i życiorysy ubiegających się o pracę 1946 – 1948.

Sygn. 4

Listy pracowników otrzymujących karty żywnościowe 1946 – 1948.

Sygn. 5

Materiały dotyczące sportu 1947 – 1948.

Sygn. 6

Protokoły, sprawozdania, wykazy imienne i korespondencja ZP ZMW „Wici” w Augustowie i kół z powiatu augustowskiego 1946 – 1948.

Sygn. 7

Protokoły, sprawozdania, regulaminy, wykazy imienne i korespondencja dotycząca ZMW „Wici” z pow. Łomża 1947 – 1948.

Sygn. 8

Protokoły, sprawozdania, regulaminy, wykazy imienne i korespondencja dotycząca ZMW „Wici” z pow. Olecko 1946 – 1948.

Sygn. 9

Dublety.

Okręgowy Komitet Wykonawczy Związku Młodzieży Demokratycznej w Białymstoku 1948

Numer zespołu 1019

5 j. a . - 0 , 10 mb

Inwentarz kartkowy

W połowie 1945 r. funkcjonujące dotychczas w Warszawie w sposób nieskoordynowany koła młodzieży demokratycznej z inicjatywy władz Stronnictwa Demokratycznego przekształcone zostały w nową organizację młodzieżową działającą pod kierownictwem tego stronnictwa - Związek Młodzieży Demokratycznej.

W dniach 30 – 31 sierpnia 1945 r. w Izabelinie koło Warszawy odbył się I Zjazd ZMD.

W województwie białostockim ZMD pojawił się dopiero w drugiej połowie 1946 r. Z zachowanej dokumentacji wynika, że w sierpniu 1946 r. powstała w Białymstoku Wojewódzka Komisja Organizacyjna ZMD.

W końcu 1946 r. CKW ZMD podjął decyzję o powołaniu w Białymstoku Okręgowego Komitetu Wykonawczego ZMD. Organizacja ta działała do chwili zjednoczenia ruchu młodzieżowego i powstania ZMP.

Materiały zawarte w tym zespole akt są ciekawe i cenne chociaż niepełne.

Zawartość

Sygn. 1

Protokoły posiedzeń Komisji Porozumiewawczej Organizacji Młodzieżowych, sprawozdania i protokoły zebrań kół ZMD, wykazy imienne członków 1947 – 1948.

Sygn. 2

Korespondencja wychodząca z OKW ZMD w Białymstoku, delegacje, zaświadczenia, upoważnienia 1946 – 1948.

Sygn. 3

Okólniki, instrukcje, pisma okólne i korespondencja przychodząca z Głównego Komitetu Wykonawczego ZMD 1946 – 1948.

Sygn. 4

Korespondencja przychodząca z różnych organizacji młodzieżowych i od członków ZMD 1946 – 1948.

Sygn. 5

Korespondencja przychodząca z różnych urzędów i instytucji 1946 – 1948.

**Wojewódzki Komitet
Jedności Organizacji Młodzieżowych
w Białymstoku 1948**

Numer zespołu 1021

1 j. a . - 0, 02 mb

Karta inwentarzowa

Zgodnie z zarządzeniem Centralnego Komitetu Jedności 20.04.1948 r. odbyła się konferencja wojewódzka z udziałem przedstawicieli czterech organizacji (ZWM, ZMW „Wici”, OMTUR, ZMD) z tere-
nu całego województwa.

Na konferencji wyłoniono Wojewódzki Komitet Jedności w składzie:

ZWM - 6 członków

OMTUR – 4 członków

ZMW „Wici” - 4 członków

ZMD – 1 członek

Zebranie konstytucyjne WKJ odbyło się 21.04.1948 r. W maju 1948r w myśl postanowień WKJOM powołano we wszystkich powiatach PKJOM, w czerwcu 1948 r. zorganizowano gminne i lokalne komitety.

WKJOM przygotowywał zjednoczenie ruchu młodzieżowego, działał do chwili utworzenia ZMP (20 – 21 lipca 1948 r. na Kongresie Jedności Młodzieży Polskiej).

Zachowały się protokoły posiedzeń WK JOM, sprawozdania, zaświadczenia, korespondencja, okólniki, instrukcje i pisma instruktażowe CK JOM, protokoły posiedzeń powiatowych komitetów oraz sprawozdania z powiatów.

Zarząd Wojewódzki Związku Młodzieży Polskiej w Białymstoku 1948 – 1957

Numer zespołu 1015

510 j. a . - 7, 25 mb

Inwentarz książkowy

(oprac. mgr Danuta Bondaryk w 1996 r.)

Związek Młodzieży Polskiej utworzono na obradującym we Wrocławiu w dniach 20 – 21 lipca 1948 r. Kongresie Jedności Młodzieży Polskiej. Powstał on w wyniku zjednoczenia ZWM, OMTUR, ZMD i ZMW „Wici”.

W Białymstoku pierwsze posiedzenie działaczy jednoczących się organizacji odbyło się 3.08.1948 r. Zatwierdzono na nim skład osobowy ZW ZMP. Pierwsze władze wojewódzkie złożone z aktywnych byłych związków młodzieżowych pełniły swoją funkcję na zasadzie komisarycznej.

I Wojewódzki Zjazd Statutowy ZMP w Białymstoku odbył się w dniach 29 – 30.10.1949 r. Wybrano na nim Zarząd Wojewódzki ZMP.

3 sierpnia 1949 r. Prezydium ZW ZMP wyznaczyło z urzędu trzynastu przewodniczących do zorganizowania instancji powiatowych.

Do końca 1948 r. uruchomiono Zarząd Miejski ZMP w Białymstoku i dwanaście zarządów powiatowych. W latach 1952 – 1956 w wyniku reformy administracyjnej na terenie województwa powstało siedem nowych powiatów. W związku z tym utworzono siedem nowych zarządów powiatowych.

Były to zarządy: w Siemiatyczach (1952), w Hajnówce (1953), w Łapach, Mońkach i Zambrowie (1954) oraz w Dąbrowie Białostockiej i Sejnach (1956).

W województwie białostockim ZMP istniał do 3.01.1957 r., kiedy to zwołano plenarne posiedzenie ZW ZMP, na którym podjęto decyzję o rozwiązaniu organizacji wojewódzkiej (wyprzedzając decyzję centrali, ponieważ ZG ZMP uchwałę o rozwiązaniu organizacji podjął 10 – 11 .01.1957).

Chronologia akt zespołu ZW ZMP pokrywa się w zasadzie z okresem działalności tej organizacji tj. lipiec 1948 – styczeń 1957.

Najbardziej kompletne są akta z lat 1948 – 1955.

Występujące luki z roku 1956 uwidaczniają się głównie w odniesieniu do materiałów z zarządów powiatowych.

Spośród bogatych i interesujących w swej treści materiałów na

szczególną uwagę zasługują protokoły konferencji wojewódzkich i powiatowych, protokoły posiedzeń plenarnych i prezydiów ZW oraz zarządów powiatowych.

Zachowały się protokoły wszystkich konferencji wojewódzkich, 22 protokoły posiedzeń plenarnych oraz 316 protokołów posiedzeń prezydium.

Oprócz tego w zespole znajdują się protokoły narad i odpraw, materiały ze zlotów młodzieży, informacje, oceny i sprawozdania.

Oddzielną grupę stanowią akta Organizacji Harcerskiej, która powstała po rozwiązaniu ZHP i była podporządkowana organizacyjnie i ideologicznie ZMP.

Zawartość zespołu

Sygn. 1 – 5

Konferencje wojewódzkie.

Sygn. 6 – 8

Protokoły plenarnych posiedzeń.

Sygn. 9 – 29

Protokoły posiedzeń Prezydium ZW ZMP.

Sygn. 30

Wojewódzki Sąd Koleżeński.

Sygn. 31 – 66 Sekretariat

(protokoły z narad i odpraw aktywnych, sprawozdania i formacje instruktorów ZG ZMP z pobytu na terenie województwa, okólniki, instrukcje i wytyczne ZG, okólniki i instrukcje ZW ZMP, plany pracy).

Sygn. 67 – 100 Wydział Organizacyjny

(protokoły odpraw i posiedzeń wydziału, protokoły odpraw, narad, konferencji organów terenowych, miesięczne sprawozdania opisowe ZW, biuletyny informacyjne ZW, ankiety statystyczne – sprawozdawcze, meldunki i informacje o pracy ZMP w terenie).

Sygn. 101 – 110 Wydział Agitacji i Propagandy

(protokoły, sprawozdania i plany pracy wydziału, programy i instrukcje dotyczące szkoleń, materiały dotyczące kolportażu oraz czytelnictwa prasy, materiały dotyczące pracy agitacyjno – propagandowej).

Sygn. 111 – 122 Wydział Kadr

(sprawozdania i plany pracy wydziału, analizy i zestawienia statystyczne kadr ZMP, wykazy pracowników ZW i zarządów powiatowych).

- Sygn. 123 – 127 Wydział Młodzieży Robotniczej**
(informacje, oceny i sprawozdania wydziału, plany pracy wydziału, złoty przodowników, materiały dotyczące zaciągu pionierskiego do przemysłu węglowego i metalowego).
- Sygn. 128 – 133 Wydział Młodzieży Szkolnej**
(instrukcje i wytyczne, narady aktywu szkolnego, akcja letnia, kursy, szkolenia i werbunek do szkół).
- Sygn. 134 Wydział Młodzieży Szkół Zawodowych**
(protokoły, sprawozdania i plany pracy wydziału).
- Sygn. 135 – 143 Wydział Szkolno – Harcerski**
(protokoły z porad aktywu harcerskiego, analizy, meldunki, oceny dotyczące pracy Organizacji Harcerskiej, wykazy imienne kadry Organizacji Harcerskiej, akcja letnia i organizacja wypoczynku).
- Sygn. 144 – 148 Wydział Młodzieży Wiejskiej**
(protokoły posiedzeń i plany pracy wydziału, narady aktywu wiejskiego, materiały dotyczące organizacji przysposobienia rolniczego i szkoleń, praca ZMP w spółdzielniach produkcyjnych, POM – ach i PGR – ach, akcja żniwna, siewna, kampania skupu i obowiązkowych dostaw).
- Sygn. 149 – 152 Wydział Kultury Fizycznej i Sportu**
(protokoły, plany pracy, sprawozdania, oceny i analizy dotyczące pracy wydziału, organizowanie rajdów kolarskich, materiały dotyczące pracy LZS).
- Sygn. 153 – 169 Wydział Finansowo – Administracyjny**
(sprawozdania i protokoły wydziału, protokoły z kontroli finansowych, budżety, bilanse i analizy dotyczące spraw finansowo – gospodarczych, listy płac pracowników ZW i zarządów powiatowych, materiały dotyczące działalności Komisji Likwidacyjnej).
- Sygn. 170 Rewolucyjny Związek Młodzieży**
- Sygn. 171 – 173**
Zdjęcia .
- Sygn. 174**
Plakaty, dyplomy, zobowiązania i meldunki w postaci prac plastycznych.
- Sygn. 175**
Księga Honorowa (ze zdjęciami).

Zarządy powiatowe ZMP

- Sygn. 176 – 200**
Zarząd Powiatowy ZMP w Augustowie
- Sygn. 201 – 227**
Zarząd Miejski ZMP w Białymstoku
- Sygn. 228 – 256**
Zarząd Powiatowy ZMP w Białymstoku
- Sygn. 257 – 280**
Zarząd Powiatowy ZMP w Bielsku Podlaskim
- Sygn. 281**
Zarząd Powiatowy ZMP w Dąbrowie Białostockiej
- Sygn. 282 – 300**
Zarząd Powiatowy ZMP w Elkcu
- Sygn. 301 – 317**
Zarząd Powiatowy ZMP w Gołdapi
- Sygn. 318 – 343**
Zarząd Powiatowy ZMP W Grajewie
- Sygn. 344 – 360**
Zarząd Powiatowy ZMP w Kolnie
- Sygn. 361 – 366**
Zarząd Powiatowy ZMP w Łapach
- Sygn. 367 – 393**
Zarząd Powiatowy ZMP w Łomży
- Sygn. 394 – 397**
Zarząd Powiatowy ZMP w Mońkach
- Sygn. 398 – 419**
Zarząd Powiatowy ZMP w Olecku
- Sygn. 420 – 421**
Zarząd Powiatowy ZMP w Sejnach
- Sygn. 422 – 432**
Zarząd Powiatowy ZMP w Siemiatyczach
- Sygn. 433 – 449**
Zarząd Powiatowy ZMP w Sokółce
- Sygn. 450 – 466**
Zarząd Powiatowy ZMP w Suwałkach
- Sygn. 467 – 486**
Zarząd Powiatowy ZMP w Wysokiem Mazowieckiem
- Sygn. 487 – 490**
Zarząd Powiatowy ZMP w Zambrowie

Komenda Chorągwi Białostockiej Związku Harcerstwa Polskiego 1945 – 1950

Numer zespołu 357
131 j. a . - 1,10 mb
Inwentarz książkowy
(oprac. dr Henryk Majecki w 1966 r.)

Związek Harcerstwa Polskiego podjął działalność na Białostocczyźnie tuż po jej wyzwoleniu . Pierwsze wiadomości na temat działalności ZHP pochodzą z sierpnia 1944 r . Jednakże o organizacyjnym kształtowaniu się Komendy Chorągwi Białostockiej można mówić dopiero od chwili nominacji komendanta. Nastąpiło to 7.01.1945 r .

Na czele Chorągwi Białostockiej ZHP stała komenda Chorągwi, jej podlegały komendy hufców. W latach 1945 – 1949 działały na terenie województwa białostockiego następujące hufce ZHP: Augustów, Białystok, Białystok – miasto, Bielsk Podlaski, Elk, Grajewo, Hajnówka, Kolno, Łapy, Łomża, Olecko (obejmowało także Goldap), Sokółka, Suchowola i Suwałki.

Począwszy od stycznia 1950 r Komenda Chorągwi otrzymała nazwę Komenda Wojewódzka, uległy likwidacji komendy hufców ZHP, a na ich miejsce zostały powołane komendy powiatowe ZHP.

Organizacja została podporządkowana politycznemu kierownictwu ZMP.

W końcu grudnia 1950 r. ZHP został wcielony do ZMP. Zlikwidowano Komendę Hufca oraz podległe jej komendy powiatowe. ZHP jako odrębna organizacja przestał istnieć.

Akta ZHP przejęte zostały przez ZW ZMP. 18.05.1957 r. Wojewódzka Komisja Likwidacyjna ZMP przekazała je do WAP w Białymstoku.

Akta zachowały się fragmentarycznie. Najwięcej dokumentów pochodzi z lat 1949 – 1950, stosunkowo mało z lat 1945 – 1946. Brak niemal zupełnie materiałów typu sprawozdawczego. Szczątkowo zachowały się również protokoły różnego rodzaju narad i konferencji.

Zawartość zespołu

- Sygn. 1 – 12**
Rozkazy , zarządzenia i instrukcje KG ZHP 1948 – 1950.
- Sygn. 13 – 14**
Materiały do pracy organizacyjnej i ideowo – wychowawczej 1949 – 1950.
- Sygn. 15 – 18**
Korespondencja z Komendą Główną 1945 – 1950.
- Sygn. 19 – 21**
Rozkazy komend chorągwi z całego kraju 19467 – 1950.
- Sygn. 22 – 24**
Rozkazy Komendy Chorągwi 1945 – 1949.
- Sygn. 25 – 29**
Zarządzenia, polecenia i instrukcje dla hufców 1946 – 1950.
- Sygn. 30 – 33**
Plany pracy i sprawozdania Komendy Chorągwi 1949 – 1950.
- Sygn. 34 - 36**
Meldunki do Naczelnictwa, protokoły wizytacji hufców 1949 – 1950.
- Sygn. 37 – 42**
Protokoły odpraw Komendy, hufcowych i drużynowych 1949 – 1950.
- Sygn. 43**
Protokoły zebrania koła ZMP przy Komendzie Chorągwi 1950.
- Sygn. 44 – 52**
Nominacje, zwolnienia, kwestionariusze.
- Sygn. 53 – 57**
Protokoły i uchwały w sprawach personalnych 1948 – 1950.
- Sygn. 58 – 62**
Wykazy szkół i drużyn 1945 – 1950.
- Sygn. 63 – 70**
Akcje letnie 1946 – 1950.
- Sygn. 71**
Sprawy budżetowe 1949.
- Sygn. 72 – 74**
Materiały dotyczące działalności ZHP 1947 – 1950.
- Sygn. 75 – 88**
Korespondencja z różnymi organizacjami i instytucjami 1945–1950.
- Sygn. 89 – 131**
Sprawozdania, meldunki, plany pracy hufców i komend powiatowych 1945 – 1950.

Powszechna Organizacja „Służba Polsce” Komenda Wojewódzka w Białymstoku 1948 – 1955

**Numer zespołu 364
293 j. a . – 3,15 mb
Inwentarz książkowy
(oprac. dr Henryk Majecki w 1974 r.)**

Powszechna Organizacja „Służba Polsce” powstała w wyniku realizacji ustawy o powszechnym obowiązku przysposobienia zawodowego, wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży oraz organizacji spraw kultury fizycznej i sportu. Uległa likwidacji 31. 12.1955 r.

Komenda Wojewódzka PO „SP” w Białymstoku działała w latach 1948 – 1955. Podlegały jej komendy powiatowe w Augustowie, Białymstoku, Bielsku Podlaskim, Ełku, Gołdapi, Grajewie, Kolnie, Łomży, Olecku, Suwałkach i Wysokiem Mazowieckiem.

W związku ze zmianami podziału administracyjnego województwa i powstaniu nowych powiatów w latach późniejszych powstały nowe komendy powiatowe w Siemiatyczach (1952), Hajnówce (1953), Mońkach (1954), Łapach (1954) oraz Zambrowie (1954).

Miasto Białystok objęte było zasięgiem działania Komendy Powiatowej w Białymstoku (poza krótkim, kilkumiesięcznym okresem, kiedy działała odrębna komenda miejska).

Mimo dość dużej rozmiarami ilości akt nie są one kompletne. Występują duże luki szczególnie w aktach z lat 1948 – 1949.

Zawartość zespołu

Sygn. 1 – 122 Wydział Organizacyjny

(protokoły zebrań Kolektywu komendy, protokoły narad pracowniczych, plany pracy Komendy Wojewódzkiej i komend powiatowych, sprawozdania, zestawienia statystyczne, brygady PO „SP” – rejestracja, zarządzenia, wykazy, sprawozdania, meldunki nadzwyczajne).

Sygn. 123 – 153 Wydział Kadry

(instrukcje i rozkazy Komendy Głównej, sprawozdania z działalności wydziału, ewidencja pracowników, zestawienia statystyczne pracowników).

Sygn. 154 – 164 Wydział Finansowy

(protokoły odpraw finansowych w KG, zarządzenia i instrukcje KG w sprawie gospodarki finansowej, sprawozdania finansowo – rachunkowe z realizacji budżetu – 1951, 1952, 1953, 1954; protokoły kontroli finansowej).

Sygn. 165 – 168 Wydział Uzbrojenia

(kwartalne zestawienia sprzętu i amunicji, sprawozdania i zestawienia z likwidacji szkód powstałych w sprzęcie, umundurowaniu i zaopatrzeniu, sprawozdanie z przeprowadzenia inwentaryzacji).

Sygn. 169 – 251 Wydział Szkolenia, Propagandy i Sportu

(zarządzenia, wytyczne, instrukcje, plany pracy i sprawozdania, meldunki sytuacyjne, materiały z zakresu szkolenia, propagandy i sportu w skali województwa).

Sygn. 252 – 280 Wydział Sprawozdawczy

(miesięczne ankiety statystyczne, meldunki z działalności, prace społeczne wykonywane przez hufce, werbunek do szkół zawodowych).

Sygn. 281 – Komisja Likwidacyjna

(zarządzenia, instrukcje i protokoły likwidacji Komendy Wojewódzkiej i komend powiatowych).

Sygn. 282 – 293 Dopyty

(282 - 285 – protokoły posiedzeń Kolektywu Komendy, 288 – protokoły odpraw kadry, 289 – sprawozdania z kursów, 290 – rejestracja młodzieży – sprawozdania, 291 – sprawozdania z pracy na odcinku przysposobienia rolniczego młodzieży, 292 – informacje o przeprowadzonych koncentracjach hufców oraz przebiegu „niedziel sportowych”, 293 – meldunki o wypadkach nadzwyczajnych).

Akta komend powiatowych zachowały się fragmentarycznie. Przechowywane są w kilku miejscach. W Archiwum Państwowym w Białymstoku zgromadzone są akta komend powiatowych w Białymstoku, Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Łapach, Mońkach, Siemiatyczach i Sokółce.

W Oddziale AP w Łomży znajdują się akta komend powiatowych w Kolnie, Łomży, Wysokiem Mazowieckiem i w Zambrowie.

Archiwum Państwowe w Suwałkach posiada akta komend w Augustowie i Suwałkach. W Ełku (Oddział AP w Suwałkach) przechowywane są akta komend w Ełku, Gołdapi, Grajewie i Olecku.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Białymstoku
1949 – 1955**

***Numer zespołu 365
17 j. a . - 0,10 mb***

W zachowanych aktach występują duże luki, szczególnie z lat 1949 – 1953. Najbardziej istotne znaczenie dla badań mają kwartalne sprawozdania z lat 1954 – 1955 oraz sprawozdania i informacje z poszczególnych odcinków działalności organizacji.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Łapach
1954 – 1955**

***Numer zespołu 366
3 j. a . - 0,05 mb***

Zachowały się tylko trzy jednostki, które przedstawiają tylko niektóre odcinki działalności tej organizacji na terenie powiatu.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Mońkach
1954 – 1955**

***Numer zespołu 367
12 j. a . - 0,10 mb***

Najbardziej istotne znaczenie dla badań mają kwartalne plany pracy i sprawozdania z lat 1954 – 1955 oraz sprawozdania i informacje z poszczególnych odcinków działalności organizacji.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Sokółce
1949 – 1955**

***Numer zespołu 368
16 j. a . - 0,10 mb***

Brak akt z 1948 r. Duże luki występują w aktach z lat 1949 – 1953. Najbardziej istotne znaczenie dla badań mają sprawozdania kwartalne z lat 1954 – 1955.

Inwentarz książkowy do grupy zespołów akt, którą tworzą w/w zespoły komend powiatowych PO „SP” opracował dr Henryk Majecki w 1975 r.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Bielsku Podlaskim
z lat 1950, 1953 – 1955**

***Numer zespołu 505
16 j. a . - 0,15 mb***

Brak akt z lat 1948 – 1949 oraz 1951 – 1952. Z lat 1950 i 1953 pochodzi zaledwie kilka pism i sprawozdań. W zasadzie zespół obejmuje akta wytworzone w latach 1954 – 1955. Najważniejsze znaczenie dla badań naukowych mają kwartalne sprawozdania z lat 1953 – 1955, miesięczne plany pracy i sprawozdania z ich wykonania z lat 1954 – 1955, ocena działalności z lat 1950 i 1954.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Hajnówce
1953 – 1955**

***Numer zespołu 506
7 j. a . - 0,10 mb***

Zawiera sprawozdania i oceny działalności z lat 1954 – 1955, sprawozdania i informacje z poszczególnych odcinków działalności, plany pracy.

**Powszechna Organizacja „Służba Polsce”
Komenda Powiatowa w Siemiatyczach
1952 – 1955**

***Numer zespołu 507
14 j. a . - 0,10 mb***

Zawiera kwartalne sprawozdania z lat 1953 – 1955, meldunki polityczno – informacyjne z działalności z lat 1953 – 1954 oraz sprawozdania i informacje z poszczególnych odcinków działalności.

W/w wymienione trzy zespoły komend powiatowych stanowią grupę zespołów akt, do której inwentarz książkowy opracował 1975 r. dr Henryk Majecki.

* * *

Poza zaprezentowanymi w tym przewodniku zespołami akt cenny materiał do dziejów ruchu młodzieżowego stanowią dokumenty obrazujące działalność organizacji młodzieżowych znajdujące się w zespołach WK PPS, KW PPR i KW PZPR. Najbardziej wartościowe materiały zawierają zespoły KW PPR i KW PZPR. Są to w przeważającej części oceny, sprawozdania i informacje o działalności ZWM i ZMP przedstawiane przeważnie na posiedzeniach egzekutyw instancji partyjnych.

Sprawami organizacji młodzieżowych jak ZWM, ZMP, ZHP zajmował się również Wydział Organizacyjny KW PPR i KW PZPR, stąd materiały dotyczące organizacji młodzieżowych znajdują się w aktach tych wydziałów.

Zawierają one dane o rozwoju organizacyjnym, udziale młodzieży w ważniejszych akcjach politycznych i życiu gospodarczym województwa.

Fragmentaryczne informacje o działalności poszczególnych organizacji młodzieżowych występują też w aktach administracji państwowej i samorządu terytorialnego. Nie stanowią one jednak zwartej całości, są rozproszone po różnych zespołach i wymagają dłuższych poszukiwań.